

Den muslimska majoriteten En studie av religion och sekularisering hos svenskar med muslimsk respektive kristen familjebakgrund

David Thurffjell (Södertörns högskola)

Erika Willander (Uppsala universitet)

Emil Frisk (Uppsala universitet)

Syftet med det här projektet är att undersöka på vilket sätt svenskar med muslimsk familjebakgrund ser på religion. Bakgrunden är att Sverige enligt vissa sociologiska kriterier kan beskrivas som ett mycket sekulariserat land. I få länder anger till exempel så få att religion har en betydelse för deras vardagsliv som här. Samtidigt vet vi inte mycket om hur det ser ut i de delar av befolkningen som inte har en kristen familjebakgrund. Det finns ibland en förutfattad mening att de med muslimsk familjebakgrund är mer religiösa än de med kristen. I det här projektet vill vi undersöka om detta stämmer.

För att hitta lämpliga intervjupersoner började vi med att fråga medborgarpanelen, som alltså består av omkring 60 000 personer, frågan: "vilka religioner finns i din familj, idag och i tidigare generationer?". Totalt 845 personer kryssade då att islam fanns i deras familj. Dessa personer – som gemensamt har alltså någon typ av muslimsk familjebakgrund – inbjöds att delta i vår undersökning. Med målet att jämföra gruppen med muslimsk familjebakgrund med andra grupper i Sverige skickade vi även ut förfrågningar till en grupp som svarat "kristendom" respektive "ingen religion" på frågan om religioner i familjen. För att säkerställa att vi jämför jämförbara grupper ålade vi oss om att matcha jämförelsegrupperna i fråga om ålder, kön och utbildning. Vi fick så tre grupper – en med muslimsk, en med kristen och en med sekulär familjebakgrund – till vilka vi skickade ut vår enkät. Mellan 83 och 87 procent av de tillfrågade svarade på enkäten, vilket är en mycket hög svarsfrekvens.

Enkätfrågorna vi ställde handlade om olika aspekter av kristendomen, islam och det sekulära. Tidigare enkätundersökningar om religion har kritiserats för att använda frågor som passar bäst i ett kristet kultursammanhang. Därför frågade vi både om hur man ser på ord som muslimer och kristna och i vilken utsträckning man bejaktar religiösa och sekulära livsåskådningar/traditioner, huruvida man identifierade sig med dem, om man trodde på dess läror, delade dess värderingar, firade dess högtider och så vidare. Vi har gjort många analyser av de svar som kom in. Dessa kan man läsa om i de vetenskapliga artiklar som vi publicerat. Här nöjer vi oss med att ge några axplock av vad vi hittat.

Ordens betydelser

Ett tema som vi undersökt är vad man associerar till begreppen "kristen", "sekulär" och "muslim". Detta är intressant att veta eftersom ordens associationer ger en bild av vilken laddning de har. Kunskap om detta hjälper oss att tolka vad det betyder när man i nästa led bekänner sig till eller tar avstånd från dem. Följande illustrationer visar de vanligaste associationerna till de tre begreppen:



Figur 1.1. Illustration av ordfrekvensen för associationer till: kristen.



Figur 1.2. Illustration av ordfrekvensen för associationer till: sekulär.



Figur 1.3. Illustration av ordfrekvensen för associationer till: muslim.

För att analysera dessa associationer har vi delat in dem i fem olika kategorier: (1) ord som beskriver en individ; (2) ord som beskriver en grupp; (3) tro, tradition, religion, (4) föremål, symboler, attribut, och (5) osäkerhet okunskap. Tabellen nedan visar hur associationerna för de olika religionerna fördelar sig.

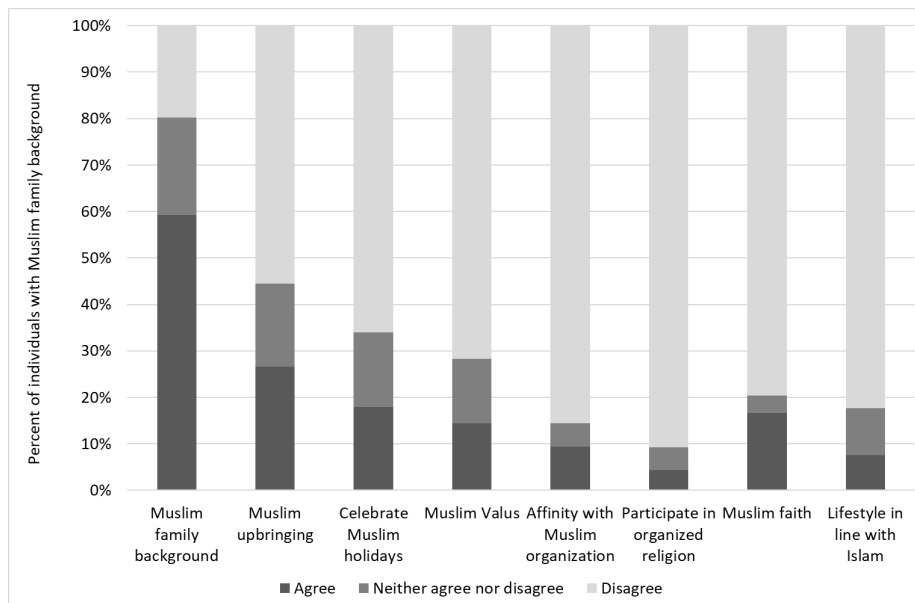
	Kristen	Sekulär	Muslim
Beskrivning av individ	26.20 (229.4)	36.30 (488.0)	8.00 (92.2)
Beskrivning av grupp	15.70 (3.4)	18.00 (93.0)	17.60 (84.2)
Tro, tradition och religion	17.20 (36.4)	9.40 (-90.0)	16.70 (63.2)
Föremål, symboler och attribut	18.20 (58.4)	0.00 (-292.2)	16.10 (52.2)
Osäkerhet och okunskap	0.30 (-327.6)	4.40 (-199.0)	0.10 (-291.8)

Tabell 1. Associationernas fördelning över fem innehållskategorier. (Värdena avser relativa frekvenser, inom parantes anges residualer)

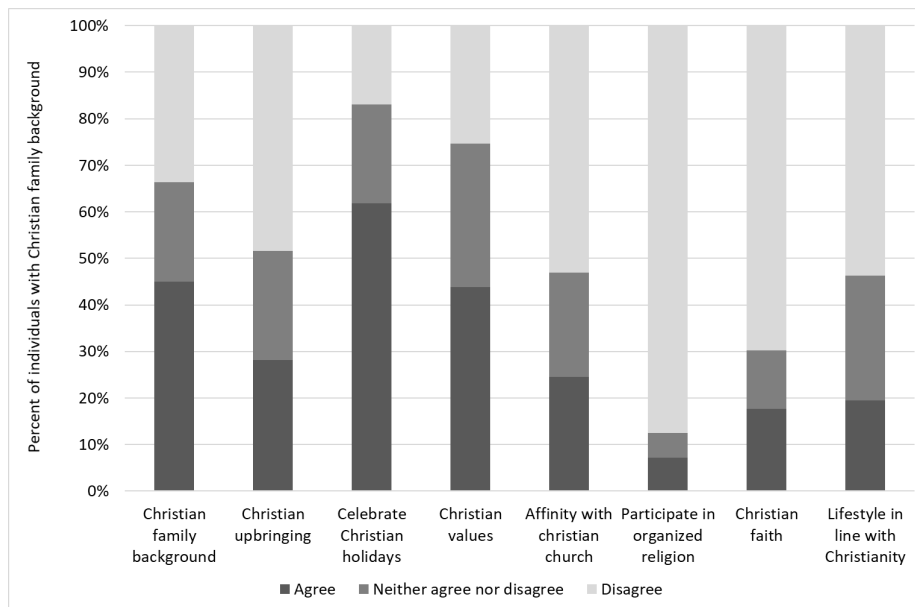
Vi kan utifrån detta bland annat konstatera att identiteterna sekulär och kristen i hög utsträckning ses som ett individuella ställningstagande medan identiteten muslim i högre utsträckning förstås som en grupp tillhörighet.

Syn på det egna religiösa arvet

Vi har också jämfört hur de svarande med muslimsk respektive kristen familjebakgrund förhåller sig till sitt egna religiösa arv. I figurerna nedan redovisas hur de tillfrågade i de respektive grupper svarat på frågan om de själva (1) har en muslimsk/kristen familjebakgrund; (2) har en muslimsk/kristen uppfostran; (3) firar muslimska/kristna högtider; (4) har en muslimska/kristna värderingar; (5) känner samhörighet med en muslimsk/kristen församling; (6) deltar i muslimsk/kristen församlingsverksamhet; (7) har en muslimsk/kristen tro, samt (8) har en muslimsk/kristen livsstil.



Figur 2. Attityder till olika dimensioner av islam hos svarande med muslimsk familjebakgrund (n=152-162).



Figur 3. Attityder till olika dimensioner av kristendom hos svarande med kristen familjebakgrund (n=1095-1135).

Vi kan här konstatera att de svarande med kristen familjebakgrund har en starkare koppling till sitt religiösa arv än de med muslimsk familjebakgrund. Islam, visar vårt material, är en religion som många tar avstånd från, detta gäller också personer som själva har denna religion i sin egen familjebakgrund. Vår undersökning visar alltså att sekulariseringsgraden, i motsats till vad många förväntar sig, är högre bland de som har muslimsk familjebakgrund än bland de som har kristen.

Resultatet visar också att endast 60 procent av dem som i den första sonderingsfasen uppgav att de hade muslimsk familjebakgrund bekräftar denna bakgrund i enkäten. Vi konstaterar därför att muslimsk familjebakgrund är ett mångfasetterat begrepp.

Vidare läsning

Thurfjell, David & Willander, E. (2021). Muslims by ascription: On post-Lutheran secularity and muslim immigrants. *Numen*. 68:4, 307-335. Tillgänglig på Internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sh:diva-46027>

Frisk, Emil (2020) Med känsla för religion Sentiment och innehåll i associationer till tre religiösa identiteter. Masteruppsats i sociologi, Sociologiska institutionen, Uppsala universitet.